עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יא:
ג ב מיי' פ"ח מהל' מעשה קרבנות הל"ב:
ד ג מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ג:
ה ד מיי' פ"ה מהלכות ערכין הל' ז ופ"ו הלכה א:
ו ה מיי' שם פ"ו הלכה ח:
ז ו מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ו:
ח ז מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה יא:
ט ח ט מיי' שם הלכה טו:
י י מיי' פ"ה מהלכות ערכין הלכה ז וע"ש:
יא כ מיי' פ"ה מהל' מעילה הל"ט וע"ש:
יב ל מיי' שם פ"ג הלכה יג:
יג מ מיי' שם הל' יג:

ולדן והחלבן אסור לאחר פדיונן והשוחטן בחוץ חייב ואין נותנין מהן לאומנין בשכרן מה שאין כן בקדשי בדק הבית יש בקדשי בדק הבית שסתם הקדשות לבדק הבית הקדש בדק הבית חל על הכל ומועלין בגידוליהן ואין בהן הנאה לבעלים: **גמ'** וכללא הוא דכל קדשי מזבח עושין תמורה והרי עופות דקדשי מזבח הן ותנן המנחות והעופות אין עושין תמורה כי קתני אבהמה והרי ולד קדשי מזבח הוא ותנן אין הולד עושה תמורה הא מני ר' יהודה היא דאמר ולד עושה תמורה והרי תמורה עצמה דקדשי מזבח ותנן אין תמורה עושה תמורה כי קתני אעיקר זיבחא השתא דאתית להכי אפי' תימא רבנן כי קתני אעיקר זיבחא: ואין נותנין מהן לאומנין כו': הא קדשי בדק הבית נותנין א"ר אבהו דאמר קרא ועשו לי משלי: יש בקדשי בדק הבית כו': אמר מר סתם הקדשות לבדק הבית וחל על הכל מאן תנא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן דלא כר' יהושע דתניא המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה לגבי מזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית רבי יהושע אומר זכרים הן עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים לבדק הבית ופליגא דרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב בעדר שכולו זכרים אפי' ר' אליעזר מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא בעדר שיש בו מחצה זכרים ומחצה נקבות ור' אליעזר סבר אין חולק את נדרו ומדנקבות לאו עולות זכרים נמי לאו עולות ור' יהושע סבר חולק את נדרו ל"א אמרי לה אמר רב אדא בר אהבה אמר רב בשלא הקדיש אלא בהמה אפי' ר"א מודה דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש לבדק הבית לא נחלקו אלא כשיש שאר נכסים עמהן ור"א סבר אין אדם חולק את נדרו מדשאר נכסים לא לקדשי מזבח בהמה נמי לא לקדשי מזבח ורבי יהושע סבר אדם חולק את נדרו ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית בשלמא ללישנא בתרא היינו דקתני עם שאר נכסים לבדק הבית אלא ללישנא קמא ליתני יפלו לבדק הבית [א] תניא נמי הכי ודמיהן יפלו לבדק הבית: הקדש בדק הבית חל על הכל: לאיתויי מאי אמר רבינא לאיתויי שפויי וניבא: ומועלין בגידוליהן: לאתויי מאי אמר רב פפא לאתויי (בקדושת מזבח) חלב המוקדשין וביצי תורין כדתניא חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה חמורה מועלין בחלבה ואפילו למאן דאמר מועלין בגידולי מזבח ה"מ גידולין דחזו למזבח אבל גידולין דלא חזו למזבח אין מועלין בהן: מתני'

ולדן והלבן. נפקא לן לעיל [ע"א] בס"פ כל האסורין בשר ולא חלב. ולדן מפרש בפ"ב דבכורות (דף יד.) בדאיעבר לפני פדיונה ואתיליד לאחר פדיונה דלית ליה תקנתא ליקרביה מכח קדושה דחייה אתי ליפרקינהו לא אלימי למתפס פדיון אבל נתעבר לאחר פדיונה ולד צבי ואיל נינהו ומותרין ובקדשי בדק הבית אפי' דאיעבור קודם פדיונם שרו דלא אקדשינהו אלא לדמי ולא חמירא קדושתייהו כולי האי: **חל על הכל.** אפי' על האבנים ועל העצים: **ומועלין בגידולן.** מפרש טעמא בגמ': **גמ' אמר מר סתם הקדשות לבדק הבית.** ואפי' בהמה במשמע: **מאן תנא.** דאפי' בהמות אי אקדשינהו סתם דלא אמר למזבח אמרינן לבדק הבית אקדשינהו דלא כר' יהושע: **ודמיהן יפלו עם שאר נכסים כו'.** קסבר ר' אליעזר סתם הקדשות לבדק הבית ואפי' בהמה ומיהו כל הראוי למזבח כשהוא פודהו מיד הגזבר אינו פודהו אלא למזבח דאינו יוצא מיד מזבח לעולם כדתניא לקמן (לג:) בהאי פירקא המתפיס תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח: **ר' יהושע אומר כו'.** אלמא מידי דחזי למזבח סתם קדושתיה למזבח: **ופליגא דרב אדא.** הא דאוקמיה מתני' כרבי אליעזר פליגא אדרב אדא דאמר לר"א נמי סתם מקדיש בהמה למזבח מקדיש לה והכא היינו טעמא משום דאין אדם חולק נדרו חציו לאחד קדושה וחציו לאחר קדושה: **אדם חולק נדרו.** זכרים לעולה ונקבות לדמי עולה דשלמים ליכא למימר דליקרבו בלא פדיון דכיון דאיהו אכיל להו אתי לידי מעילה דמסתמא לא אמר שלמים נינהו וכיון דהקדיש הכל אינו יכול ליהנות מהן: **אלא בהמה.** כל בהמותיו אפילו רבי אליעזר מודה דאע"ג דאיכא נקבות הואיל וחזיין כל הבהמות למזבח אמרינן סתמייהו למזבח וזכרים יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן עולה הואיל דאיכא למימר כל הנדר למזבח: **אלא ללישנא קמא.** דאמר רב אדא בעדר שהוא מחצה זכרים ומחצה נקבות א"ר אליעזר אין אדם חולק נדרו חציו להקרבת הגוף וחציו להקרבת דמים ואפילו ליכא שאר נכסים ואיכא למימר דכל הנדר למזבח פליג רבי אליעזר אמאי תני דמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית הא זימנין דליכא שאר נכסים כלל: **שפויי ונבייה.** שאם הקדיש אילן לבדק הבית יש מעילה בשפאין אם שפאו ויש מעילה בנבייתו עליו שנושרין בימות החורף והויין לו לזבל: **חלב המוקדשין.** חלב של מוקדשין. גבי קדשי מזבח נקיט תורין לגבי מזבח וגבי קדשי בדה"ב נקט תרנגולת ולא תורין דאורחא דמילתא נקט דאין דרך להקדיש לבדה"ב דבר הראוי למזבח: **חמורה.** רבותא היא דאע"ג דטמאה היא חיילא עלה קדושת בדק הבית כדבר טהור: **גידולין דחזו למזבח.** כגון ולדות קדשים: מתני'

ולדן והחלבן אסור לאחר פדיונן. בבכורות (דף יד.) מוקי לה באיעבור קודם פדיונם ואוליד לאחר פדיונם דאי איעבור ואוליד קודם פדיונם אמר לעיל בפרק אלו קדשים (דף יז:) אם לרבות ולד בעלי מומין או ליקרב למאן דאית ליה או לרעייה למאן דלית ליה ואי איעבור לאחר פדיונם ולד איל וצבי מיקרו אלא ודאי מיירי דאיעבור קודם פדיונם ואוליד לאחר פדיונם דלא מהני להו פדיון אמן שהן תמימים כמעי אמן אפי' אם יפול בהן מום כשיולדו אינן מותרין כדתניא התם דלא אלימי למיתפס פדיונם והם קדושין דכיון דאיעבור לפני פדיונם קדשו מיד למ"ד כמעי אמן הם קדושים ואפי' למאן דאמר בהוייתן ובשעת הויית אמן חולין מכל מקום תפסינהו קדושה בשעת הווייתן: **הא** קדשי בדק הבית נותנין מנא ה"מ. תימה אלא מאי עבדינן מינייהו אי לא דיהבינן להו לאומנין בשכרן לחזק בדק הבית ואומר מורי הרמ"ר דס"ד דאין מותר לקנות אלא עצים ואבנים שהן צורך הבנין וקדושתן נשארה עליהן אבל ליתן לאומנין בשכרם להוציאן לחולין אסור אלא מתנדבין מעות כפי עצמן לפרוע לאומנין משום הכי איצטריך קרא דמלותן עצמן שהוקדשו נותנין לאומנין: **זכרים** ימכרו לצרכי עולות. ומשום דקיימא לן לקמן (דף לג:) דמתפיס תמימים לבדק הבית אין יוצאין מידי מזבח ורבי יהושע סבר זכרים יקרבו עולות דלא שביק איניש קדשי מזבח ומקדיש קדושת דמים אלמא לר' יהושע אין סתם הקדשות לבדק הבית: **ופליגא** דרב אדא בר אהבה. דאמר אפי' לר' אליעזר אין סתם הקדשות לבדה"ב והכא היינו טעמא משום דאין אדם חולק נדרו וכיון שיש כאן הנקבות צריכות לימכר: **לאתויי** שיפוי ונבייה. ומיירי במקדיש את הקורה דאי בגזברים שלקחו עצים אומר במעילה סוף פרק ולד חטאת (דף יד.) דאין מועלין בשיפוי ולא בנבייה והשתא צריך לומר פירוש מאי מה שאין כן בקדשי מזבח היכי שייך שיפוי ונבייה בקדשי מזבח וי"ל כגון מקדיש שני גזרי עצים למערכה: **ומועלין** בגדוליהן לאיתויי מאי. הלשון קשה דה"ל למימר למעוטי מאי: **ואפי'** למ"ד מועלין בקדשי מזבח ה"מ גידולי דחזו למזבח. פירש רש"י כגון וולדות ולי נראה דודאי וולדות אינן קדושים מטעם גידולין אלא מטעם דכתיב יהיו לך (לעיל יז:) אלו וולדות וע"ק דלא אשכחנא שום תנא דלית ליה מועלין בגידולי מזבח דודאי בגידולי קדשי בדק הבית אשכחנא תנאי דפליגי במעילה (דף יג.) אבל בקדשי מזבח לכ"ע אין מועלין ואומר מורי הרמ"ר דשמא היינו ועירי דאמר במעילה פרק ולד חטאת (דף יג:) המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו ופריך עלה רב המנונא והתנן חלב מוקדשין וביצי תרנגולים לא נהנין ולא מועלין ומפרקין ליה מגדולין אלמא חשיב דם לגידולין ולהכי קאמר אפילו למאן דאמר מועלין בגידולין וה"פ אפילו למ"ד יש מעילה בדם ה"מ דם דחזי לזרוק אבל גידולין כגון חלב המוקדשין וביצי תורין לא:

מוסף רש"י

המקדיש נכסיו. לבדק הבית (זבחים קג.). ראויה לגבי מזבח. תמימים (שם). זכרים ימכרו לצרכי עולות. דקי"ל (לקמן לג:) המתפיס תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח, שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם (שם). ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. דקסבר ר"א סתם הקדשות לבדק הבית ואפילו בהמה, ומיהו מידי דחזי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם, ור' יהושע סבר לא שביק איניש קדושת מזבח ומקדיש לבדק הבית מידי דחזי למזבח, הילכך מסתמא למזבח אקדשינהו והן עצמן יקרבו עולות (לעיל ב.). זכרים הן עצמן יקרבו עולות. לשם עולה הלים, דקסבר אדם חולק הקדישו, ואע"ג דמקדיש סתמא דעתיה הוה להקריב למזבח הראוי לו, ונקבות ימכרו לצרכי שלמים. אבל הן עצמן לא יקרבו שלמים עד שימכרו, לכיון דמקדיש סתמא הכל הקדיש הראוי למזבח, דומיא דבדק הבית שכולו קדוש, הלכך לדמי עולה אקדשינהו (זבחים קג.) ויביאו בדמיהן עולות דסתמייהו לעולה אקדשינהו (לעיל ב.). בד"א בקדשי מזבח. דהואיל וחלב וביצים אינן ראויין למזבח, הלכך אין מועלין בהן, אבל בקדשי בדק הבית. הואיל וקדושת דמים הן וכולן ראויין לבדק הבית, אפילו אם הקדיש תרנגולת וכו', דמועלין בין בביצים בין בחלב (מעילה יב:).

◆

רבינו גרשום

לאחר פדיונן. כדאוקמינן התם במסכת בכורות בפרק שני כגון דאיעבר לפני פדיונן ואיתליד לאחר פדיונן: ואין נותנין מהן לאומנין (בבאין) [בעד] שכרן שבונין ביהמ"ק: הא מני מתניתין ר' יהודה היא. דאמר אפי' ולד עושה תמורה: בעיקר זיבחא קתני מתניתין דקדשי מזבח עושה תמורה למעוטי תמורה וולד דלאו עיקר זיבחא נינהו ומיתוקמא מתניתין אפילו כרבנן: ר' אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות [ימכרו] לצרכי (להביא) שלמים משום דתניא המקדיש תמימים לבדק הבית כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח שכל דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם. ודמיהן יפלו לבדק הבית. מדקאמר ר' אליעזר ימכרו ודמיהן יפלו [כו'] אלמ' קסבר סתם הקדש לבדק הבית: ר' יהושע אמר זכרים עצמן יקרבו עולות. לקדשי מזבח משום דקדשי בדק הבית הן כולן (לא) להי' ועולה כולה להי' הילכך זכרים עצמן יקרבו עולות אבל נקבות דלא הוו כולן כליל ימכרו ויביא בדמיהן עולות דקסבר ר' יהושע אדם חולק את נדרו: המקדיש נכסיו. כלומר דמאי ראית בהו דחזי למזבח לא שביק קדושת מזבח ומקדיש לבדק הבית אלמא בהמה למזבח ושאר נכסים לבדק הבית: ור' אליעזר סבר אין אדם חולק את נדרו. המקדיש סתם אלא הכל לבדק הבית דמה נקבות לא מצי אקדשינהו לעולה אף זכרים נמי לא אקדשינהו לעולה דאין אדם חולק נדרו הילכך אלו ואלו ימכרו ודמיהן יפלו לבדק הבית. והאי דקאמר ר' אליעזר אין אדם חולק את נדרו דזכרים לא אקדשינהו אלא לדמי היינו פליגא דרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה כו': דאפילו ר' אליעזר מודה דאין עצמן יקרבו עולות. אלא כי פליגי בעדר שיש בו כו': ור' יהושע סבר אדם חולק וזכרים יקרבו עצמן עולות ונקבות ימכרו ויביאו בדמיהן עולות: הקדש בדק הבית חל על כל דבר אמר רבינא לאיתויי שפויי ונבייה. שאם הקדיש עצים לבדק הבית חל הקדש נמי על שפוי על הנסורת שנופלין כשכורתין אותו ועל הנבייה על העלים שנפלו ממנו מה שאין כן בקדשי מזבח כדאמר במס' מעילה בפ' ולד חטאת (דף יד:) גזברין שלקחו עצים למערכה מועלין בעצים ולא בשפוי ונבייה: ומועלין בגידולין. לאיתויי חלב של הקדש דבהמת קדשים בדק הבית וביצי תורין דקדשי בדק הבית דמועלין נמי באותן גדולי הקדש כדתנן חלב כו': בד"א [illegible]

מסורת הש"ס

א) בכורות יד., ב) [נ"ל לכהנים וכ"ה במשנה שבמשניות וכפי' המשנה' להרמב"ם והרב מברטנורה], ג) לעיל יג., ד) לעיל יג., ה) שם, ו) [נ"ל מנא הני מילי א"ר אבהו וכו' וכ"ה תוספות דהכא ד"ה הא קדשי כו' וכ"א בילקוט], ז) [נ"ל דתנן], ח) לעיל כ. וש"נ [שקלים פ"ד מ"ו], ט) גי' נ"ק לאתויי חלב מוקדשין וביצי תורין דקדשי מזבח, י) [נ"ל כדתנן], כ) מעילה יב., ל) נ"ל דחזו לגבי נ"ק, מ) גירסת נ"ק החורש וכן הוא בפי' ובדאמרינן במעילה דף יג: המקדיש את החורש מועלין בכולו, נ) [נדל"ל תורים].

◆

תורה אור השלם

1. ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: שמות כה ח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרבי אליעזר סבר: (ב) רש"י ד"ה ולדן וכו' כל האסורין אמר בשר: (ג) ד"ה אלא בהמה וכו' למימר הכל נדר למזבח: (ד) ד"ה אלא וכו' וליכא למימר דהכל נדר למזבח: (ה) ד"ה חלב וכו' תורין דראוי לגבי מזבח:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' תנ"ה. נ"ל תני הכי:

◆

שיטה מקובצת

א] מתיבת מה עד תיבת יש בקדשי נרשם על כל תיבה קו למעלה להורות כי לפי"ד ראוי למחקו: ב] והקדש בבה"ב: ג] הנאה לכהנים: ד] ולד דקדשי מזבח: ה] מזבח היא ותנן: ו] נותנין. מנא הני מילי א"ר: ז] לי מקדש משלי: ח] תיבות כו' אמר מר נמחק: ט] הבית מאן תנא דסתם הקדשות לבדה"ב א"ר חייא: י] יוחנן. ס"א רבי אליעזר היא: יא] נכסים יפלו לבדה"ב. ס"א ושאר נכסים לבדה"ב במאי פליגי ר' אליעזר סבר אין אדם חולק (על) [את] נדרו ומדנקבות לאו אקדשינהו לעולה וזכרים נמי לא אקדשינהו לעולה ור' יהושע סבר אדם חולק את נדרו ופליגי בדרב אדא בר אהבה כו' בעדר שכולו זכרים לא פליגי כי פליגי בעדר שיש בו זכרים ונקבות ל"א אמרי לה אמר רב אדא כו' אלא בהמה לא פליגי כו' כי פליגי כשיש כו' בשלמא להאי דאמר כי פליגי כשיש שאר נכסים היינו דקתני ודמיהן יפלו כו' אלא להאי לישנא דאמרת כי פליגי בעדר כו' אי דליכא שאר נכסים ליתני ודמיהן יפלו לבדה"ב תני הכי ולא ליתני שאר נכסים כך גירסת הספרים וכך גירסת הראב"ק ורש"י לא גריס כן: יב] אהבה אמר רב דאמר: יג] נקבות רבי אליעזר סבר אין אדם חולק: יד] סבר אדם חולק את נדרו בל"א: טו] ר"א אות ר' נמחק: טז] נדרו תנן ודמיהן: יז] הבית תני נמי אות א' נמחק: יח] שפויי ונבייה תיבת וניבא נמחק: יט] תיבות בקדושת מזבח נמחק: כ] בהן ואין בהן הנאה לכהנים מכלל דקדשי מזבח יש בהן הנאה לכהנים אמר רבינא דאפילו שפויי ונבייה לא מתהניא כהנים מינייהו ס"א ואין בהן הנאה לכהנים אמר רבינא אפילו כו': כא] והלבן חלבן כדאמרי' לעיל תיבות נפקא לן ל"ש: כב] ליפרקינהו אי אשר דלא אלימי: כג] ומותרין אבל בקדשי בדק: כד] האי הס"ד ומה"ד חייב כרת במזיד ובשוגג קרבן הס"ד: ומה"ד סתם הקדושה לבדה"ב ואפילו יש בהן זכרים הראויין למזבח הס"ד: כה] מה"ד אעיקר זיבחא. אותם שהקדישן ותמורה וולד באים מכח קדושה ואינה עיקר זבח הס"ד ומה"ד נותנין לאומנין בשכרן בשכר שמחזקין בדה"ב הס"ד ומה"ד ועשו לי מקדש סתם ותיבות אמר מר נמחק: כו] דאוקמינהו מתני': כז] על תיבת דמסתמא ועל תיבת נינהו נרשם עליו קו מלמעלה להורות כי לפי"ד ראוי למחקו: כח] מעילה בשיפויין [illegible] המקדיש את החורש מועלין בכולו אבל [illegible] למערכה אלא גזברים משפין וקוצצין [illegible] בהן בקדשי בדה"ב הנאה לכהנים אבל [illegible] ה' נמחק: לג] אלא א"כ מתנדב אדם [illegible] משום דלא יצאו מידי מזבח: לד] כאן [illegible]